

▣ Työttömän tarina. Tapaus Ossi
Nyman ja kertomuskamppailu
oikeasta ja väärästä työttömyydestä

—

Maria Laakso

"O

ssi Nyman ei tee töitä ja sanoo, että työvoimatoimisto on ihmisoikeusloukkaus – näin ”ideologisesti työtön” taktikoi itselleen yhteiskunnan tuet” (Riikonen 2017.)

Sitaatti on kirjailija Ossi Nymania käsittelevän henkilöjutun otsikko *Helsingin Sanomissa* lokakuussa 2017. Otsikko on merkityksiltään varsin latautunut. Yhteen otsikkoon on tiivistetty koko jutun keskeinen anti. Lehti-juttu kertoo lukijoilleen tarinan henkilöstä nimeltä Ossi Nyman, joka esittää provosoivan väitteen: ”työvoimatoimisto on ihmisoikeusloukkaus” ja tämän lisäksi vielä ”taktikoi” itselleen hänelle kuulumattomia tukia. Itse juttu piiloutui maksumuurin taakse, mutta jo pelkän otsikon voi olettaa edesauttaneen kohun syntymistä esikoiskirjailija Ossi Nymanin ympärille. Muutamassa päivässä jutun ilmestymisestä sanomalehdet, blogit, sosiaalinen media ja internetin keskustelupalstat täyttyivät tapaus Ossi Nymania koskevista puheenvuoroista puolesta ja eritoten vastaan. Samalla poliittiseen keskustelukulttuuriin juurtui jutun toimittajan keksimä käsite ”ideologisesti työtön”.

Tekstianalyysin keinoin jo sanomalehtijutun otsikosta saa luettua esiin kiinnostavia ideologisia jännitteitä. ”Ossi Nyman ei tee töitä” on otsikon näennäisen toteava informaatio-osio, jossa jutun päähenkilö toiseutetaan kunniallisesti töitään puurtavasta kansanosasta. Hetkeksi otsikko lainaa tämän jälkeen äänen Ossi Nymanille, mutta tekstissä ei hyödynnetä suoraa sitaattia, vaan Ossi Nymanin sanominen suodattuu kertojan tulkinnan lävitse (sikäli kun kertojan käsite otsikosta puhuttaessa hyväksytään). Otsikon näennäisneutraali verbivalinta ”sanoo” saa kontekstissaan syyttävän sävyn. Ossi Nyman ei tee työtä, mutta tohtii silti sanoa, että ”työvoimatoimisto on ihmisoikeusloukkaus”.

Otsikon sanavalinnat paljastavat toimittaja Jose Riikosen ja koko lehtijutun taustalla olevan sanomalehden valtaposition suhteessa jutun kohteeseen, Ossi Nymaniin. Otsikko toteuttaa taitavasti jonkinlaista kohuotsikon poetiikkaa, jota voitaisiin myös kutsua klikkijournalismiksi. Provokatiivinen otsikko syyttää, järkyttää ja pyrkii herättämään lukijassaan emootioita, jotka pakottavat lukemaan tai klikkaamaan. Taiten laadittu otsikko jatkuu sanoilla ”näin ”ideologisesti työtön” taktikoi itselleen yhteiskunnan tuet”. Sana ”näin” osoittaa kaikessa lyhykäisyydessään sankarillisen sanomalehden roolin väärinkäytöksen paljastajana ja lainausmerkit ”ideologisesti työttömän” ympärillä kielivät lehden varovaisuudesta sanojen kuvaamaa ilmiötä kohtaan. Lehtijuttu ei tahdo varauksetta sitoutua käsitteeseen. Se haluaa lainausmerkein ottaa hajurakoa itse keksimäänsä ilmaukseen, joka tuntuu oikeuttavan työttömänä olemista. Otsikon sisältämän taidokkaan moraliteetin viimeistelee otsikon kruunaava sotaterminologinen verbi ”taktikoida”. Verbivalinta leimaa jutun päähenkilön järjestäytyneen yhteiskunnan ovelaksi viholliseksi ja kutsuu lukijan kysymään, millä puolella tässä sodassa minä olen.

Helsingin Sanomien otsikko ei vielä paljasta, että Ossi Nyman ei ole kuka tahansa työstä kieltäytyvä taktikoija. Itse jutusta sen sijaan käy ilmi, että Nyman on itseasiassa kirjailija, jonka esikoisromaani *Röyhkeys* (Teos, 2017) kertoo työtä välttelevästä miehestä. Nymanin ympärillä vellonut some- ja mediakohu ei ole juurikaan keskittynyt kirjailijan esikoisromaanin, vaikka jo *Helsingin Sanomien* juttu kutsuu teoksen autofiktiiviseen luentaan siteeraamalla Nymania: ”Kaikki ne asiat, jotka kirjan päähenkilölle tapahtuvat ovat tainneet tapahtua minulle”. Tämä on toki ymmärrettävää, sillä romaani on hidas ja hankala medium nopeatempoisen tunnekeskustelun käyttövoimaksi. Jos kaikki keskustelijat olisivat vetäytyneet koteihinsa lehteilemään romaania, olisi kiihkeä debatti ehtinyt rauhoittua.

Suomen kirjallisuushistoria muistaa joitakin räväköitä ”kirjasotia”, kuten Hannu Salaman *Juhannustanssien* (1967) nostattaman moraalisen paniikin jumalanpilkasta ja yleisestä tapain rappiosta. Ossi Nymanin ympärille keskittynyt keskustelu niin kutsutusta ideologisesta työttömyydestä täyttäisi laajuudessaan tällaisen kirjasodan tunnusmerkit, ellei itse romaani olisi jäänyt kohussa lapsipuolen asemaan. Nähdäkseni koko Ossi Nymanin ympärillä vellonut keskustelu kieliikin kaunokirjallisuuden yhteiskunnallisesta asemasta. Fiktiivinen romaani työtä tahallaan välttelevästä työttömästä ei itsessään riitä synnyttämään yhteiskunnallista debattia. Sen sijaan journalistinen kertomus työtä tahallaan välttelevästä työttömästä kirjailijasta sellaisen saattaa synnyttää.

Tällaista kohua tietenkin manaa esiin jo Nymanin romaani kaikessa autoja metafiktiivisyydessään. Samalla kyse on kuitenkin myös nykyisen julkisen keskustelukulttuurin luonteesta ja erityisesti journalismin tarinallistumisesta. Tapaus Ossi Nyman osoittaa, että nykykirjallisuus vuotaa herkkullisesti tosielämän diskursseihin ja toisin päin. Kirjallisuuden ja journalismin sfäärit tuntuvat liudentuvan toisiinsa. Voidaanko romaania enää edes lukea erillään kirjailijan ympärille nousseesta kohusta? Tällainen sfäärien sekoittuminen asettaa haasteita myös kirjallisuudentutkijalle. Kirjallisuudentutkimuksessa kirjallisen instituution tutkimus sekä itse kirjallisuuteen keskittyvä analyttinen ja tulkitseva luenta pysyvät usein erillään. Teos synnyttää merkityksiä, joita sitten luetaan auki teoksen vastaanotossa. Myös tutkijan työssä nämä alueet pysyvät jossain määrin erillisinä.

Tässä artikkelissa koettelen toisenlaista lukutapaa, jossa aineistoni muodostuu *Röyhkeys*-teoksesta sekä sen ympärille versovista teksteistä. Sana teksti tulee tässä ymmärtää laajan tekstikäsityksen mukaisesti siten, että tekstejä voivat olla muutkin kuin kirjoitetut tekstit. Aineistoni muodostuu neljästä tekstistä: Ossi Nymanin romaanista *Röyhkeys*, *Helsingin Sanomien* Ossi Nymania käsittelevästä henkilöjutusta, Vauva.fi-keskustelupalstan aiheita käsittelevästä keskustelusta sekä kokoomuspoliitikko Ben Zyskoviczin videoblogista BenTV. Samankaltaisia tekstejä voitaisiin valita lukuisia muitakin, mutta katson tällä tavoin rajatun aineiston olevan monipuolinen otos nykymedian tarjoamista keskustelupositioista ja tekstilajeista. Mukana on perinteinen kaunokirjallinen

teos sekä narratiivista journalismia tai feature -journalismia (käsitteistä ks. Lassila-Merisalo 2009) edustava *Helsingin Sanomien* henkilöjuttu, omalla nimellään esiintyvän tekijän vlogi sekä anonyyminä kommentoivien kansalaisten keskustelufoorumi.

Edellä mainituista teksteistä vain kaksi ovat puhtaasti kertovia, mikäli kertomuksen määritelmään sisällytetään ajallisuuden, kausaalisuden ja kokemuksellisuuden kaltaisia seikkoja. Kuitenkin kaikissa näissä teksteissä on piirteitä kertovista teksteistä ja kaikki pyrkivät kommentoimaan kulttuurista käsikirjoitusta työttömänä olemisesta. Ne kysyvät sellaisia kysymyksiä kuin minkälaista on olla työtön, miltä työttömästä tulee tuntua, mitä työttömän tulee haluta.

Artikkelissani hyödynnän kertomuksentutkimuksen välineistöä. Kiinnityn erityisesti tutkimusperinteeseen, jossa kertomuksentutkimuksellisia välineitä sovelletaan muihin kuin kaunokirjallisiin teksteihin. Artikkelini teoreettisena tukena käytän erityisesti hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteitä. Artikkelissani tarkastelen neljän tapaus Ossi Nymania käsittelevän tekstin kautta kertomuskamppailuksi nimeämäni ilmiötä, jossa erilaiset yhteiskunnalliset toimijat ja erilaiset tekstimuodot neuvottelevat siitä, minkälainen työttömän kertomuksen tulisi olla. Artikkelini pyrkii tapaus Ossi Nymania tarkastelemalla avaamaan erään kertomuskamppailun anatomiaa sekä tätä kautta erittelemään myös fiktiivisen kaunokirjallisuuden roolia nykyisessä äärimmäisen emotionaalisessa julkisessa keskustelukulttuurissa.

Kaunokirjallisen teoksen herättämiä reaktioita luetaan perinteisesti teoksen vastaanottona. Pyrin seuraavassa kuitenkin välttämään aineistoni mieltämistä teoksen ja vastaanoton kaltaisten käsitteiden kautta. Nämä käsitteet implikoivat vääjäämättä jo itsessään kertovalle muodolle tyypillistä lineaarisuutta ja kausaliteettia, joka ei välttämättä vastaa sitä järjestystä, jossa tapaus Ossi Nymanin kaltainen tekstien kimppu yleisölle tai keskusteluun osallistuville näyttäytyy. Valitsemillani teksteillä ei myöskään ole teoksen ja vastaanoton kaltaista kausaalisuhdetta, sillä ”vastaanotto” syntyy vain osin reaktiona itse teokseen, osin sen tekijään tai pikemminkin *Helsingin Sanomien* kertomukseen Ossi Nymanista. Itse teoksen rooli Nyman-kohussa liittyy paitsi kaunokirjallisen teoksen perinteiseen sisällölliseen funktioon myös teoksen olemassaoloon eräänlaisena todisteena siitä, että työtä vältteleväksi syytetty Ossi Nyman onkin oikeastaan tehnyt kirjailijan työtä. *Röyhkeys* kulkee siis keskustelussa mukana paitsi teoksena myös olemassa olevana kirjaobjektina – luovan työn tuotoksena. Samalla keskustelu siirtyy temaattisesti usein pohtimaan kirjailijantyön luonnetta ja arvoa työnä.

Miellän aineistooni kuuluvat tekstit ennemminkin toisiaan ruokkivina ja keskenään kamppailevina kertomuksina. Artikkelini otsikossa mukailen *Helsingin Sanomien* jutun otsikon raflaavaa tyyliä käyttämällä käsitettä ”kertomuskamppailu”. Käsite on yhtä lailla keksitty kuin *Helsingin Sanomien* henkilöjutun otsikon ”ideologisesti työtön”. Hypoteesini mukaan tapaus Ossi Nyman

on kuitenkin ennen kaikkea juuri kulttuurista kamppailua siitä, millainen on oikeanlainen työtön, millainen työttömän kertomuksen kuuluu olla.

Tarinoita työttömistä

Työllisyys ja sen vastakohta työttömyys ovat modernille yhteiskunnalle keskeisiä yhteiskunnallisia ilmiöitä, joihin kytkeytyy voimakkaita kokemuksia moraalista ja oikeudenmukaisuudesta. Ossi Nymanin ympärillä leimahtanut kertomuskamppailu onkin saanut sytykkeitä 2010-luvun poliittisesta asenneilmastosta, jossa keskustelu työttömyydestä joko kurjana kohtalona tai päinvastaisesti valittuna elämäntapana on käynyt kuumana. Yhä useammin työttömyyttä on kuvailtu yksilön omaksi valinnaksi. Tällaisesta diskurssista hyvä esimerkki on istuvan hallituksen vuonna 2017 esittelemä niin kutsuttu työttömän aktiivimalli (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvain muuttamisesta 2017), jossa työttömyyteen liittyviä ongelmia lähdetään ratkomaan ensisijaisesti työttömän oman aktiivisuuden kautta siten, että työttömyyskorvauksen suuruus olisi entistä voimakkaammin kytköksissä työttömän aktiivisuuteen. Samaa keskustelua nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän mahdollistamista väärinkäytöksistä tai niin kutsutuista ”kannustinloukuista” sekä sosiaaliturvan muuttamisesta voimakkaammin vastikkeelliseksi on käyty 2010-luvun alusta saakka.

Jo aikaisemmin keskustelu on selvästi kiihtynyt aina kun julkisuus on löytänyt hampaiisiinsa jonkun yksilön tarinan ja kokemuksen. Ossi Nymanin edeltäjä tällaisena syntipukkina sai toimia vuonna 2013 kohua herättänyt ”Sossu-Tatu”, jonka tarina hahmoteltiin Haaga-Helian toimittajaopiskelijoiden verkkojulkaisussa Tuima.fi:ssä julkaistussa jutussa ”Kun sossun tuki riittää” (Ahola 2013). Kerronnaltaan Tatusta kertova juttu muistuttaa paljolti Ossi Nymanista kertovaa juttua. Molemmissa pyritään synnyttämään vaikutelma lukijan pääsystä kohteen työn poissaolon leimaamaan arkeen: ”Tatu, 26, makaa sohvallaan kalsareissaan ja pelaa videopeliä. Kello on vähän vaille seitsemän illalla, mutta hän on herännyt vasta tunti sitten” (mt.). Ossi Nymanista kertovan lehtijutun tavoin myös Tatum tarina herätti laajan ja tuomitsevan keskustelun. Molemmat tarinat ovatkin oivallisia esimerkkejä niin kutsutun narratiivisen journalismin voimasta yhteiskunnallisen keskustelun lietojana.

Narratiivinen journalismi (feature-journalismi, kaunokirjallinen journalismi) tarkoittaa journalismia, joka sekoittaa journalistiseen tyyliin kaunokirjallisia kerronnan tapoja ja muotoja (esim. Lassila-Merisalo 2009; Lehtimäki 2000). Narratiiviseen journalismiin liittyy usein eettistä problematiikkaa, sillä kaunokirjallisesta kerronnasta lainatut keinot antavat kirjoittajalle mahdollisuuden ottaa perinteistä asia- tai uutistekstiä enemmän vapauksia, kuten henkilöiden sisäisen todellisuuden esittämisen ja kertojan ja henkilöihahmon

diskurssien sekoittumisen. Tällaiset kertovat keinot liittyvät ilmiöön, jota kertomuksentutkimuksessa nimitetään fiktionaalisuudeksi. Fiktionaalisuutta ei tässä tule ymmärtää faktan tai toden vastakohtaksi. Kuten Mari Hatavara ja Jarmila Mildorf (2017, 68) esittävät, fiktionaalisuus voidaan pikemminkin ajatella esittämisen muotona. Tällaisessa fiktionaalisuudessa tietyt kerronnan keinot eivät suinkaan vihjaa siirtymisestä keksittyyn vaan niiden kautta kommunikoidaan essentiaalisesti ei-fiktiivisiä sisältöjä.

Fiktionaalisuutta voidaan pitää retorisenä valintana, jonka kautta on helpompi kommunikoida kokemusellisuutta. Narratiivinen journalismi vetoaa-kin kertomusmuodollaan lukijoihin voimakkaasti tunnetasolla, kuten esimerkit työttömien miesten tarinoista todistavat. Toisaalta jälleen fiktionaalisuus tulee erottaa faktuaalisuudesta. Kaunokirjallisesta journalismista väitellyt Maria Lassila-Merisalo (2009, 17–18) korostaa, että narratiivisessa journalismissa on usein mukana jonkinlainen jutun tekemiseen liittyvä metataso, joka voi itse asiassa korostaa lukijalle tekstin konstruktioaluonnetta ja olla näin perinteistä juttua totuudellisempi. Näin narratiivinen journalismi ei suinkaan tarkoita automaattista siirtymää todesta epätoden piiriin.

Kohdetekstieni sijoittaminen faktan ja fiktion kaltaisiin selvärajaisiin lokeroihin on kaikkiaan vaikeaa. Kaikkien keskusteluun osallistuvien tekstien taustalla vaikuttaa olevan jonkinlainen kommentoitavana oleva kulttuurinen käsikirjoitus siitä, millaista on olla työtön tai millaista on olla työtön hyväksyttävällä tavalla. Suhteessa tähän oikeanlaiseen työttömänä oloon kertomus Ossi Nymanista näyttäytyy anomaliana ja herättää nähdäkseni juuri siksi niin paljon vastustusta ja tunteita.

Käsityksen oikeanlaisesta työttömyydestä voidaan määritellä *hallitsevaksi kertomukseksi* (master narrative, ks. Bamberg 2004, 359–361). Hallitsevat kertomukset ovat kiinnostaneet viimeisintä monitieteistä kertomusteoriaa ja niistä on keskusteltu myös moninaisin lähikäsittein, kuten hallitseva diskurssi tai kulttuurisesti saatavilla oleva kertomus (ks. Andrews 2004a, 12; Bamberg 2004, 359). Hallitseva kertomus on käsitteellisesti ymmärrettävissä lähinnä kahdella tapaa. Hallitsevat kertomukset ovat ensinnäkin makrotasolla ymmärrettävä metakertomuksiksi tai niin sanotuiksi suuriksi kertomuksiksi (lyotardilaisittain *grand recit*, ks. Bamberg 2005, 287; 2004, 360–361). Esimerkiksi postmoderniin liittyvät teoretisoinnit ovat ymmärtäneet tällaiset hallitsevat kertomukset suuriksi kertomuksiksi, jotka postmodernissa ajassa kuolevat (Bamberg 2005, 287). Toisaalta hallitsevat kertomukset voidaan ymmärtää mikroanalyttisellä tasolla siten, että ne ovat yleisiä, tunnettuja ja tunnistettavia kulttuurisia kehyksiä tai käsikirjoituksia. Jälkimmäisellä tavalla ymmärrettynä hallitsevat kertomukset voivat olla myös pienempiä ja arjen kulkua määrittäviä. Niiden keskeinen funktio on auttaa meitä tunnistamaan normatiivisia ja hyväksyttäviä kokemuksia (Bamberg 2005, 287–288; 2004, 361). Ne ovat siis tärkeä osa tapaamme hahmottaa ja ymmärtää maailmaa.

Mikrotason hallitsevat kertomukset ilmenevät teksteissä moninaisilla tavoilla ideologiasta juonen rakentamiseen tai tarinalinjoista diskurssiin saakka (Bamberg 2005, 288). Millainen sitten on normatiivisesti hyväksyttävä kertomus oikeanlaisesta työttömyydestä ja mistä löydämme tällaisia kertomuksia? Kertomuksia työttömyydestä tai tulisiko sanoa työttömyyttä kokemuksellistavia kertomuksia löytyy toki paljonkin, esimerkiksi lehtijutuista, kirjallisuudesta tai blogeista.

Yksi lähde työttömyystarinoille on *Tarinoita työttömyydestä. Workless not worthless* -verkkosivusto, joka kokoaa työttömien kokemuksia työttömyydestään. Sivuston päämäärä on antaa ääni työttömille itselleen. Sivustoa esittelevässä tekstissä ”Mistä kaikki alkoi” kirjoitetaan seuraavasti: ”Sivustomme sai alkunsa omista kokemuksistamme työttömyydestä ja keskusteluitamme yhteiskuntamme työttömiä latistavasta ilmapiiristä. Julkisessa keskustelussa työttömistä elää edelleen vahvasti kuva yhteiskunnan vapaamatkustajina.” (Tarinoita työttömyydestä, 2017). Lyhyestä tekstikatkelmasta huomataan selkeä ja kenties tahaton normatiivisuus suhteessa siihen, millainen on hyväksyttävä työttömän tarina. Vaikka sivuston hyvää tarkoittava pyrkimys on nostaa esiin työttömien omia kokemuksia, tulee johdatus kiistäneeksi mahdollisuuden tarinaan, jossa työtön olisikin tahallaan niin kutsuttu vapaamatkustaja. Sivuston tarinoissa neuvotellaan monella tavoin siitä, minkälainen on työttömän tarina. Kuitenkin jo lähtökohtaisesti ilmiö, jota *Helsingin Sanomien* jutussa nimitetään ideologiseksi työttömyydeksi, torjutaan vääränä ja haitallisena kertomuksena työttömyydestä.

Yhteistä erilaisille hyväksyttävillä työttömyyskertomuksille näyttäisi olevan kertomus yksilöstä, joka tekee kaikkensa päästäkseen töihin. Hallitsevan kertomuksen mukainen työttömyys on siis yksilön kannalta ei toivottu poikkeustila, josta on syytä päästä nopeasti pois.

Hallitseville kertomuksille syntyy myös niin kutsuttuja vastakertomuksia (counter narratives). Hallitseva kertomus on muotona normittava, mutta vastakertomusten avulla vallitsevia kertomuksia voidaan kyseenalaistaa ja vastustaa. Kuten Molly Adrews (2004b, 19) kuitenkin korostaa, vastakertomus ei ole suora vastakohta hallitsevalle kertomukselle vaan ennemmin jännitteisessä suhteessa siihen. Tässä on syytä myös huomata Bambergin (2004, 362) huomio siitä, että suuret hallitsevat kertomukset ovat osa arkiymmärrystämme ja sitä ilmentämiä lukuisia arjen mikronarratiiveja. Hallitsevaa kertomusta ei tulekaan ymmärtää jonakin arjesta irrallisena vaan pikemminkin arkista elämää läpäisevänä ja tätä kautta helposti kyseenalaistamattomana. (Mt.)

Erilaisten kertomusten ja mediatekstien välinen kamppailu oikeasta tai väärästä työttömyydestä voi alkuun tuntua triviaalilta. Artikkelissani tarkastelemallani kertomuskamppailulla on kuitenkin arvaamattoman paljon yhteiskunnallista merkitystä. Kuten jälkiklassinen narratologia on toistuvasti huomauttanut, kertomus on osa tapaamme jäsentää ja hahmottaa maailmaa. Me tarvitsemme kertomuksia tulkitaksemme ja ymmärtääksemme itseämme ja

toisiamme. Tässä piilee kertomusten voima ja valta. Näiden kertomusten luonteesta kertomuksina on oltava jatkuvasti tietoinen. Myös hallitsevat kertomukset ovat kulttuurisesti konstruoituja, eivätkä siis itsestäänselviä tai luonnollisia. (Meretoja 2014, 207, 209; Bamberg 2004, 354.) Kertomusten väliset kahakat auttavat meitä tulemaan tietoisiksi hallitsevista kertomuksista, kuten siitä, millaista on olla työtön tai millaista työttömyyden tulisi olla. Ossi Nymanin esikoisromaani *Röyhkeys* voidaan nähdäkseni lukea vastakertomukseksi hallitsevalle kertomukselle työttömyydestä. Kaikista tarkastelemistani teksteistä se on tässä roolissaan monisävyisin ja moraalisesti kompleksisin, mikä on tietenkin seurausta myös romaanin lajin tarjoamista mahdollisuuksista.

Röyhkeä vastakertomus?

Röyhkeys jakautuu kolmeen kerronnaltaan enimmäkseen minäkertojan hallitsemaan osaan. Ensimmäinen ja toinen osa ovat pääosin kronologisesti eteneviä ja arkiseen havainnointiin perustuvia kuvauksia työttömän miehen elämästä. Romaani ei suinkaan julista heti alusta alkaen kuvaavansa röyhkeää työtöntä, joka ei halua töitä. Pikemminkin kerronta keskittyy kahdessa ensimmäisessä osassa arkeen ja sen lomassa itseään ja ympäristöään reflektoivan minäkertojan ajatuksiin, jotka kiertyvät usein kuin vaivihkaa työn ja sen poissaolon ympärille. Lukijalle käy vähitellen selväksi, ettei romaanin kertoja halua löytää töitä. Hän on siis ”ideologisesti työtön” *Helsingin Sanomien* tarkoittamalla tavalla. Mitään artikuloitua työttömyyden ideologiaa romaanin päähenkilöllä ei kuitenkaan ole eikä hänen tavassaan puhua (tai ajatella) asiasta ole romaanin ensimmäisissä osioissa lainkaan *Helsingin Sanomien* Ossi Nyman -jutun kaltaista uhmaa. Minäkertojan ajatukset vain lipuvat yhteiskunnan työlle perustuvissa rakenteissa rauhallisina ja tarkkoina:

Hallin olivat oranssiliiviset miehet rakentaneet ja näin mielessäni, kuinka he ajoivat työpäivän jälkeen avolava-autollaan kaupungin läpi baariin, jossa he joivat olutta ja pelasivat biljardia. Heitä väsytti ja he olivat nälkäisiä, mutta he olivat myös tyytyväisiä itseensä tehtyään työtä koko päivän, ja he nauroivat kertoessaan roiseja vitsejä ja läpsiessään toisiaan selkään. [-] He maksoivat palkastaan veroa ja siitä verosta maksettiin minulle työttömyyskorvausta, vaikken minä ansainnut sitä millään tavalla. Pyysin silti joka kuukausi Kelalta rahaa ja ostin sillä levyjä ja kirjoja ja kävin elokuvissa ja konserteissa ja käytin sitä muutenkin niin kuin se olisi minun omaa rahaani. (*Röyhkeys*, 30.)

Minäkertojan toiseus suhteessa työtä tekeviin kansalaisiin on jatkuvasti romaanin keskiössä. Edellä siteeratussa katkelmassa koko maisema hahmottuu työn

*Romaani ei suinkaan julista heti alusta alkaen
kuvaavansa röyhkeää työtöntä, joka ei halua töitä.*

kautta. Konserttihalilla katsoessaankin kertoja näkee sen taakse kätkeytyvän työn: ”Hallin ovat oranssiliiviset miehet rakentaneet”. (Mp.) Tästä havainnosta kertojan ajatukset siirtyvät kuvittelemaan hallin rakentaneiden miesten työpäiviä ja työn tuottamaa tyydytystä sekä työmiesten välisen homososiaalisuuden rituaaleja, jotka päähenkilön positiosta käsin ovat tavoittamattomissa.

Romaanin ensimmäinen osa sijoittuu Turkuun ja on yhdenpäivän kuvaus Bruce Springsteenin keikalla käyvästä päähenkilöstä. Näennäisen arkisesta keikkakokemuksesta kasvaa monimerkityksinen vertailupiste päähenkilöstä työttömänä. Springsteenin keikan yleisö on yhteiskunta pienoiskoossa, mutta keikkayleisön roolissa ei ratkaise varallisuus tai asema työmarkkinoilla. Eturiviin pääsevät ne hartaimmat fanit, jotka saapuvat paikalle ajoissa. Springsteenin musiikista tulee myös romaanin varsin eksplisiittisesti tarjoama teemaa rakentava interteksti, sillä kuten kertoja itsekin toteaa, on sanoituksissa paljon työn ihannoitua. Springsteenin työtä romantisoivat sanoitukset ovat päähenkilölle kuitenkin ennen kaikkea esteettinen elämys. ”Laulut tekivät samanlaisen haikean olon kuin sellaisen menneen ajatteleva, jossa ei ollut itse edes elänyt” (Röyhkeys, 57). Työ sinänsä on hänen kokemusmaailmansa tavoittamattomissa, mutta taiteen kautta hän kyllä tunnistaa siihen liittyvän tunnemaailman.

Romaanin toisessa osassa minäkertoja on pitkäaikaistyöttömille suunnatulla kurssilla Tampereella. Kurssilla lukijalle näytetään satiirisesti työttömän elämän raadollinen puoli. Köyhyydessään kurssilaiset muodostavat oman muusta yhteiskunnasta erottuvan ryhmänsä, jonka vaatteetkin ovat sellaisia, joita ”näki kierrätyskeskuksissa sekä kriisialueiden ihmisten päällä tv:ssä” (Röyhkeys, 81). Kurssi on minäkertojan kokemuksen kautta suodattuun järjetön ja jopa absurdi. Kertoja on kurssilla pakotettuna, eikä koe oppivansa mitään. Kurssi on lopulta vain eriskummallinen ja nöyryyttävä rituaali, joka muodostaa työttömyysturvan edellytyksiin kuuluvan itseisarvoisen vastikkeen. Minäkertojan ulkopuolisuus ja työtä tekevän ja työttömän kategorioiden välin

putoamisen tuntu vahvistuvat. Myös kurssilla olevat toiset työttömät jäävät kertojalle saavuttamattomiksi: ”Minun oli vaikea päästä perille siitä, että välttelivätkö hekin töitä vai olivatko he vain saamattomia tai jotenkin epäonnisia” (*Röyhkeys*, 81).

Kertoja palaa toistuvasti omaan tulonmuodostukseensa osana yhteiskunnan suurempia rakenteita: ”Yritin ajatella, että melkein puolet kaikista suomalaisista kävi töissä, ja se raha jonka jokainen heistä minulle kuukaudessa antoi, oli niin pieni, ettei niin pientä numeroa ollut edes olemassa, eivätkä he sellaisella rahalla voisi ostaa mitään itselleen.” (*Röyhkeys*, 63.) Näistä toimeentulon liittyvistä kysymyksistä välittyy romaanin jatkuva eettinen pohdinta tulonjaon oikeudenmukaisuudesta. Romaani liikuttaa jatkuvasti fokukseltaan yhteiskunnan ja yksilön välillä kuten sitaattissa. Melkein puolet suomalaisista on iso tilastollinen luku. Sen sijaan yhden työssä käyvän yhdelle työttömälle maksama tuki on ole-mattoman pieni.

Voidaanko Nymanin romaani sitten mieltää vastakertomukseksi edellä kuvaamalla hallitsevalle kertomukselle oikeanlaisesta työttömyydestä? Nähdäkseni tällainen luenta voidaan tehdä, ja Nyman ”vastakirjoittaa” tietoisesti. Romaanin eettisessä kudelmassa voisi nähdä jopa jonkinlaista metanarratiivisuutta suhteessa hallitsevaan kertomukseen työttömyydestä tai ”normaal-lin” työtä tekevän ihmisen elämästä. Romaanin minäkertojan kokemuksissa romaanin ensimmäisissä osissa on syvää ulkopuolisuutta maailmassa, joka jäsentyy työn pystyttämien puitteiden varaan ja jossa ihmisarvo määräytyy työn kautta. Tämä ulkopuolisuus tiivistyy minäkertojan kävelleessä Tampereen keskustassa. Äkisti hän näkee eräänlaisena ristiinvalotuksena kuvan nykyisestä kaupungista ja sisällissodan aikaisesta valokuvasta hevosen raatoineen. Kertoja ei löydä itseään edes historiallisista vastapuolista: ”siitä olin varma, että jos olisin elänyt siihen aikaan, olisivat molemmat halunneet sulkea minut vankilei-rille” (*Röyhkeys*, 118). Työstä irtautuva subjekti on irrallaan yhteiskunnasta histo-riassa ja nykyisyydessä. Hänen kertomukselleen ja kokemukselleen ei ole työlle pohjaavassa yhteiskuntajärjestyksessä sijaa. Tällä tavoin romaani jatkuvasti tunnistaa roolinsa oikeanlaiselle työttömyydelle vastakkaisena vastakertomuk-sena. Toisaalta romaanin pelkistäminen vastakirjoitukseksi on yksinkertaistus. Romaani on nimittäin ennen kaikkea tutkielma siitä, miten yksilö voi elää työorientoituneen yhteiskunnan sisällä. *Röyhkeys* ei ole tendenssiromaani, ja monet sen asettamat kysymykset jäävät vaille vastausta.

Ideologisesti työtön kohu-Ossi

Kertomusten merkityksellisyys suhteessa muihin puheen ja esittämisen muotoihin perustuu osin niiden kykyyn esittää henkilöitä ajassa ja paikassa. Tätä kautta kertomukset esittävät henkilöihahmoissa tapahtuvaa kehitystä ja

muutosta, joka puolestaan on osa tapaamme ymmärtää omaamme ja muiden identiteettiä (esim. Bamberg 2004, 354). Vaikka elämän ja kertomuksen välille ei voidakaan vetää yhtäläisyysmerkkejä, ovat ne näin yhteyksissä toisiinsa. *Helsingin Sanomien* henkilöjuttu Ossi Nymanista rakentaa työstä kieltäytyvän kirjailijan elämäntarinaa pitkälti samanlaisin kertovin keinoin kuin romaani. Jutussa selvästi etsitään tai sepitetään syitä ja taustoja Ossi Nymanin suhtautumisessa työttömyyteen. Juttu alkaa seuraavasti:

Vielä muutama vuosi sitten Ossi Nymanilla oli jatkuvasti huono omatunto.

Hän mietti viimeisenä asiana illalla ja ensimmäisenä asiana aamulla omasta mielestään häpeällistä tilannettaan.

Nyman oli ollut jo pitkään työtön ja elänyt työttömyyskorvauksilla. Oliko ikävää, kun ei ollut töitä tarjolla, eikä voinut antaa oman panostaan yhteiskunnalle?

”Olihan niitä töitä tarjolla. Mutta en minä halunnut mennä töihin”, Nyman sanoo.

Hetkinen. Siis huono omatunto painoi, mutta ei kuitenkaan niin paljon, että työ olisi maistunut?

”Niin juuri.”

Ossi Nyman, 39, on ideologisesti työtön. Hän ei halua mennä töihin, koska hän ei halua tehdä omasta mielestään typeriä hommia. Eikä hän kursaile yhtään kertoessaan ajatusmaailmastaan.

Mikä röyhkeys! (Riikonen 2017.)

Teksti piirtää lukijoille menneitä aikamuotoja hyödyntäen kuvan menneisyyden Ossi Nymanista, jolla ”oli jatkuvasti huono omatunto”. Aloituserä voisi aloittaa yhtä hyvin romaanin kuin journalistisen tekstin. Siinä lukijalle luodaan tekstin teeman tiivistävä ”setting” eli alkuasetelma, josta juonta lähdetään kehittelemään. Teksti hyödyntää kaunokirjallisuudelle tyypillisiä kertovia keinoja esimerkiksi siinä, että jutun kertoja referoi Nymanin ajatuksia poikkeuksellisella tavalla verrattuna journalistiseen asiatyylisiin. Juttu muotoutuuikin tyyliltään fiktionaaliseksi, vaikka se sisällöllisesti esittää olevansa ei-fiktiivinen (vrt. Hatavara & Mildorf 2017). Erityisen poikkeuksellinen on tekstin dialogin rakentuminen. Nymanin puhe on merkitty lainausmerkein silloin, kun kyse on suorasta sitaatista. Toimittajan kysymyksiä ei ole merkitty lainausmerkein. Tämä ilmaisun keino vihjaa, ettei kysymyksiä ole esitetty sellaisenaan haastateltavalle, vaan ne on osoitettu yhtä lailla tekstin synnyttämään kommunikaatiotilanteeseen.

Erityisesti kysymys ”Hetkinen. Siis huono omatunto painoi, mutta ei kuitenkaan niin paljon, että työ olisi maistunut?” on tässä suhteessa kiinnostava. Repliikkiä ei ole varustettu lainausmerkein, joten toimittaja ei lausu näitä sanoja Nymanille. Minkä kerronnallisen tilanteen huudahdus ”Hetkinen” siis oikeastaan keskeyttää? Ja kenelle on osoitettu sitä seuraava kysymys, joka on

äärimmäisen johdatteleva ja arvolatautunut esittäessään jo valmiin tulkinnan vastauksesta: omatunto painaa, mutta työ ei silti maita. Samalla tavalla kohosteinen yksityiskohta on sitaatin päättävä huudahdus ”Mikä röyhkeys!”.

Kerronnan tilannetta voidaan selventää palaamalla hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteisiin. Näissä kohosteisissa kohdin jutun kertojan omaksuu eräänlaisen kollektiivin tai enemmistön äänen, eräänlaisen syyttävän kuoron, joka pöyristelee työtä vieroksuvaan haastateltavaa. Näin *Helsingin Sanomien* juttu asemoituu kiinnostavasti oikeanlaisen työttömän kertomuksen ja sen vastakertomuksen välimaastoon. Jutun omaksuma moraalinen positio tarjoaa lukijalle ensisijaisesti mahdollisuuden yhtyä kertojan paheksuviin huudahdukseen haastateltavan puheen äärellä: ”Hetkinen”, ”Mikä röyhkeys!”. Näin jutun taustalla on selkeänä normatiivinen käsitys siitä, miten työttömän tulisi elää: työtä etsien ja sitä haluten. Kyseessä on siis hallitseva kertomus. Toisaalta koko juttu tarjoilee lehden lukijoille hätkähdyttävän vastakertomuksen. Nymanin arjen kuvaus ja elämäntarina tarjoavat röyhkeän vaihtoehdon hyväksyttävälle työttömän tarinalle. Mukaan on ujutettu myös vertailukohtana toimiva kertomus Nymanin äidistä:

Nymanin äiti kasvatti poikansa yksinhuoltajana Rovaniemellä siivoojan, kampaajan ja pankkivirkailijan töitä tehden. Äiti opiskeli itsensä samalla merkonomiksi.

Hän oli työteliäs nainen, eikä ole oikein tykännyt siitä, että poika välttelee työtä. (Riikonen 2017.)

Äiti on jutun retorisessa kudelmassa työteliäs vastakohta työtä kaihtavalle pojalle. Lyhyt kertomus on kulttuurisesti tunnistettava yksinhuoltajan sankaritarina. Tämän sisäkertomuksen temaattisen voiman sinetöi äidin suhtautuminen poikaansa. Äiti ei ”ole oikein tykännyt siitä, että poika välttelee työtä”. Jälleen juttu kutsuu lukijan mukaan paheksuvaan positioon. Lukijaa houkuttelee mukaan äidin suruun vinoon kasvaneen pojan äärellä.

Helsingin Sanomien jutun lähempi tarkastelu osoittaa, että hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteitä ei voi käyttää täysin selvärajaisina kategorioina, sillä jutussa tuntuisi olevan elementtejä molemmista. *Helsingin Sanomien* jutussa on voimakkaasti sisäistetty normatiivisia käsityksiä työttömän kertomuksesta, mutta toisaalta siinä esitetään samalla radikaalilla tavalla vastakertomuksena näyttäytyvän Ossin Nymanin tarina. Myös Bamberg (2004, 363) korostaa, että missä tahansa kertomuksessa on jäljellä osia dominoivista kertomuksista, vaikka kyseinen kertomus osin purkaisikin hallitsevaa kertomusta. On myös huomioitava mahdollisuus, jonka mukaan Riikosen juttu pyrkii satiiriin. Tällaisen tulkinnan mahdollistasi jutun erikoinen muoto ja liioiteltu tuomitsevuus, jossa voitaisiin tulkita ironisesti kaiutettavan suuren yleisön närkästystä. Tällainen tulkinta tekee jutun sijoittamisesta hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen kaltaisten kategorioiden alle entistä vaikeampaa.

Hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteitä ei nähdäkseen tulekaan ajatella laatikoina, joihin kertomuksia lajitellaan, vaan pikemminkin käsitteiden avulla voidaan havainnollistaa kertomuskamppailuksi nimeämäni neuvottelua kulttuurisista merkityksistä. Kuten artikkelini edellisessä alaluvussa tekemästani lyhyestä analyysistä voi päätellä, sisältää Ossi Nymanin esikoisromaanin kaikki samat ainekset kuin *Helsingin Sanomien* kohua nostattanut henkilöjuttukin. Molemmissa hahmotellaan työstä tietien kieltäytyvän elämää, arkea ja ajatuksia. Romaanin ilmestyessä alkusyksystä 2017 kukaan ei kuitenkaan älähtänyt tai närkästynyt. Jonkinlaista käännekohdan tuntua haetaan Antti Majanderin (2017) *Helsingin Sanomien* arvostelussa, jossa romaanin kytetään suomalaisen työläisromaanin traditioon. ”Työläisromaanin uudistui” väittää otsikko. Rinnastus on osuva ja romaanilla onkin mediakytköstensä lisäksi myös kirjallinen laahuksensa. Vaikkapa Kalle Päätalon Iijoki-sarjan työteliäiseen eetokseen verrattuna *Röyhkeyden* päähenkilön vähäeleinen toimettomuus tai romaanin lopussa tarinaan ilmestyvä kunnianhimon saastuttama kirjailijuus ovat totisesti jotakin uutta. Suurta yleisöä tai julkista keskustelua romaanin ideologisesti työtön päähenkilö, saati työläisromaanin muutos ei kuitenkaan kiinnostanut. Tämä paljastaa jotakin nykykirjallisuuden yhteiskunnallisesta tehtävästä. Fiktio kentällä töitä välttelevä ”Ossi” saa luoda ja lorvia kaikessa rauhassa. Vasta kun *Helsingin sanomien* jutun Ossi astuu fiktiosta todellisuuden alueelle, herää valtava keskustelumyrsky. Kuitenkin molemmissa ”Osseissa” on kyse kertomuksesta.

Teksteistä ja kertomuksista puhuttaessa faktan ja fiktion erottaminen toisistaan on vaikeaa ainakin jos käsitteitä käytetään jonkinlaisina ontologisina kategorioina (ks. Brockmeier 2013, 123). Sen sijaan diskurssin tasolla fiktionaalisuutta on jo helpompi käsitellä analyysin välineenä. Hatavara ja Mildorf (2017b, 404) ovat luoneet käsitteen cross-fiktioonalisuus (cross-fictionality) viittaamaan faktan ja fiktion välimaastossa liikkuviin teksteihin. Käsitteessä ”fiktioonalisuus” viittaa hyödynnettyihin kerronnan keinoihin, erityisesti mielen esittämiseen. ”Cross” puolestaan viittaa tilanteisiin, joissa näitä kerronnan keinoja käytetään sellaisessa ympäristössä, jonka paratekstuaaliset signaalit viittaavat faktuaaliseen ja dokumentaariseen esittämiseen ja jossa tekijän ja kertojan välille ei oleteta fiktiolle tyypillistä erillisyyttä. Riikosen kirjoittamaa henkilöjuttua voidaan pitää juuri tällaisena cross-fiktioonaalisena tekstinä. Vaikka se hyödyntää fiktionaalisuutta, viestii *Helsingin Sanomat* julkaisualustana lukijalle faktuaalisuutta. Tässä mielessä on ymmärrettävää, että journalistinen juttu ideologisesti työttömästä kerää enemmän huomiota kuin samankaltainen kertomus romaanimuotoisena. Sen luonne sanomalehtijuttuna esittää sisällön olevan totta.

Kuitenkin myös *Röyhkeys*-romaanissa faktan ja fiktion kategoriat sekoittuvat. Romaanin persoonattoman ja vähäeleisen kertojan kerrontaa halkovat ensimmäisestä osasta alkaen erilaiset fabuloidut kohtaukset, joissa kertoja lipsahtaa omasta pienestä arjestaan kuvitelmiin. Kertoja sepittää näkemiensä

tai tuntemiensa ihmisten kohtaloita ja omia keskusteluitaan esimerkiksi ihailemansa Bruce Springsteenin kanssa. Hän päätyy toisen osan lopussa kertomaan kolmannessa persoonassa Lahdenmäestä, joka on kertojan kerrostaloasunnon oveen unohtunut nimi ja näin jonkinlainen kertojan sivupersoonaa tai sitten epäluotettavan kertojan todellinen identiteetti. Romaanin kolmannessa osassa kerronta hajoaa kertojia sekoittavaksi. Viimeisessä osassa ollaan irtauduttu työttömän ihmisen arjesta ja siirrytty esikoisromaanin kirjoittamiseen. Romaanissa käsiteltävä käsikirjoitus muistuttaa pitkälti reaali maailman lukijan käsissään pitelemää romaania. Näin minäkertoja kiertyy yhä voimakkaammin romaanin kirjoittajaa muistuttavaksi. Tätä yhteyttä korostaa myös romaanin kansi, jota hallitsee korvakoruineen paljon Ossi Nymania muistuttavan miehen kasvojen siluetti. Romaaniin kasvaa temaattisesti tärkeä metatasa, ja samalla romaani paljastuu autofiktioksi, eli elämäkerran ja (meta)fiktio yhdistelmäksi (ks. Koivisto 2011). Näin Nymanin esikoisromaanin astuu fiktion alueelta osin faktan puolelle.

Edellä olen osoittanut, että faktan ja fiktion väliset suhteet ovat problemaattisia *Helsingin sanomien* henkilöjutussa, joka narratiiviselle journalismille tyypillisesti tasapainoilee kaunokirjallisen ja journalistisen kerronnan välimaastossa. On myös tärkeää huomata, että juttu *tematisoi* Ossi Nymanin elämän. Tematisointia ei ole käsitteellisesti tapana käyttää journalistisen kerronnan yhteydessä. Journalismista puhuttaessa käytetään enemmän termiä näkökulman valinta. Kaunokirjallisuudessa tematisoituminen liittyy usein eettisesti kompleksiseen aiheeseen käsittelyyn. Myös Riikosen jutun kerrontaa voidaan kuvata näkökulman sijaan tematisoinnin käsitteellä. Tematisoituessaan kertomukseksi ideologisesta työttömyydestä juttu fiktionalsoi myös kirjailija Ossi Nymanin hahmon. Jutun käynnistämässä keskusteluyöryssä Ossi Nymanista tuli tosielämän edustajastaan irrallinen Ossi, joka aloitti virtuaalielämänsä erityisesti suomalaisilla keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa.

Sikamainen kirjailija?

Kuten nykyiselle demokratisoituneelle mediaympäristölle on tyypillistä, keskustelua tapaus Ossi Nymanista eivät käyneet ainoastaan vakiintuneet ja ammatilliset journalistiset toimijat. Aiheen herättämään kertomuskamppailuun osallistuttiin kiivaasti myös sosiaalisessa mediassa ja erilaisilla keskustelufoorumeilla. Ensimmäinen esimerkkini on yksittäisen poliitikon, kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskoviczin netti-tv:stä, jonka nimi on BenTV. Nimen voi katsoa olevan itseironinen, sillä television kanssa nopeasti ja epäammattimaisesti kuvatulla videolla ei ole mitään tekemistä. Se on pikemminkin poliitikon vlogi eli videoblogi. BenTV kuitenkin jäljittelee televisio-ohjelman muotoa, sillä jokaiseen jakson aloittaa ja päättää televisio-ohjelman tunnusmusiikin formulalla leikittävää musiikki, jossa heleä kuoro laulaa ”BenTV”. Jokaisessa jaksossa

tummaan pukuun ja solmioon sonnustautunut Ben Zyskowicz kävelee jossakin tarkkaan valitussa miljöössä ja puhuttelee katsojaa suoraan läpi videon.

Ossi Nymania käsittelevässä jaksossa liikutaan Suomen eduskunnan tiloissa, Zyskowiczin työpaikalla. Video alkaa portaikosta ja käytävältä, mutta siirtyy sitten kokoushuoneeseen, jossa on poliitikon työssä tarvittavia esineitä – erityisesti korkeita paperikasoja, joiden keskeltä Zyskowicz katsojaa puhuttelee. Videon puolivälissä Zyskowicz pitelee kädessään valtaa viestivää (ja toisaalta uhkaavaa) puheenjohtajan nuijaa. Miljöö on merkityksellinen osa videon kerontaa, sillä työpaikallaan viestivän ja työasuunsa sonnustautuneen poliitikon kontrasti suhteessa jossakin kuvan ulkopuolella työtä välttelevään kirjailijaan on suuri. BenTV:n tarkasteltavan jakson retoriikka rakentuukin kuvallisen kerroksen osalta pitkälti vastakohtaisuudelle näiden hahmojen välillä.

Jakson alkaessa kamera, visuaalisen kerronnan havaintopiste, sijaitsee portaikon alapäässä. Ylös portaisiin ilmestyy Zyskowicz, joka huikkaa iloisesti ”Hei, BenTV moi”. Sitten hän hylkää tuttavallisen sävyn ja alkaa laskeutua hitaasti portaita kertoen vakaasti ja rauhallisesti päivän teemasta. Kameran ja kohteen korkeusero on tärkeä valtaa viestivä yksityiskohta. Zyskowicz laskeutuu puhuessaan ikään kuin katsojan tasolle. Vaikka Zyskowicz hallitsee kautta videon kuvatilaa, on Ossi Nyman myös mukana videon visuaalisessa kerronnassa Zyskowiczin puheen väliin leikatuissa valokuvissa. Aina valokuvan ilmestyessä ruutuun on videolle lisätty kameran laukaisinääntä jäljittelevä ääniefekti. Siteeraan seuraavassa videon alun puheen ja lisäksi hakasulkeisiin kuvaleikkausten kohdat ja sisällöt:

Parisien viikkoa sitten tuli julkisuuteen Ossi Nyman niminen henkilö [nopea kuvaleikkaus Ossi Nymanin kasvokuvaan], joka kertoi, että hän on aina pyrkinyt välttelemään työntekoa ja hän on hyvin onnistunut välttämään työntekoa. Sen sijaan hän ei ole välttänyt työttömyyskorvauksen saamista [nopea kuvaleikkaus samaan Ossi Nymanin kuvaan, jossa hänelle on kömpelösti piirtäen kuvakäsittely sian korvat ja sian kärsä] vaan päinvastoin hän on varmistanut eri toimin sen, että vaikka hän ei ole työmarkkinoiden käytettävissä, hän kuitenkin saa työttömyyskorvausta. Tämä Ossi Nyman on myös esikoiskirjailija ja tämä hänen julkinen esiintymisensä on ollut sanoisko loistavaa mainosta hänen tuoreelle teokselleen [nopea kuvaleikkaus samaan kuvaan, jossa Ossi Nymanin kuvan päälle on kömpelösti piirretty merirosvon silmälappu, mustat viikset ja otsaa peittävä arpi] Röyhkeyttä. Niinpä minäkin nyt osallistun tahtomattani tähän markkinointikampanjaan. (BenTV 2017.)

BenTV:n käyttämä kuva Ossi Nymanista on kiinnostavasti jälleen sama kuva, joka toistuu siluettina esikoisromaanin kannessa ja sellaisenaan sen takalieveessä. Näin Zyskowicz todella tulee osallistuneeksi kirjan (jonka nimen hän muistaa väärin) markkinointiin tai ainakin sen herättämään tekijyyden

leikkiin. Toistuessaan kuva Nymanista alkaa muuttua ikoniseksi ja tunnistettavaksi. Ideologisesti työttömän Ossi Nymaniin tiivistyvä hahmo saa kuvaa toistettaessa hiljalleen myös visuaalisen vastineensa.

Nymanin kuvien kömpelö suttaaminen halventavilla lisäyksillä osoittaa sinänsä huonoa makua ja lähentelee nettikiusaamista. Visuaalinen tehokeino on myös terävässä kontrastissa videon muuhun tyyliin, jossa työroolissaan esiintyvä Zyskowicz puhuu harkituin sanankääntein ja rauhallisesti lähes auktoritaarisesti. Jos ajattelemme faktan ja fiktion välisen rajan kulkevan esittämisen tavoissa (Hatavara & Mildorf 2017a & 2017b), on BenTV:n jakso enimmin osin faktan ilmaisualueella liikkuvaa. Poliitikon puhuva pää tai torso on keskeinen faktuaalisuutta ja asiakeskeisyyttä konnotoiva audiovisuaalisen ilmaisun muoto. Toisaalta taas Zyskowiczin puhe huokuu myös halveksuvaa ironiaa, joka käy ilmi hänen äänensävyistään ja tavasta painottaa tiettyjä sanoja. Tällä tavoin ajateltuna videon tyyliä on muitakin faktatekstiin liittyviä tyyllisiä murtumia.

Videon kerrontaa ajatellen kuvat ovat äärimmäisen kiinnostavia. Videon ääni kuuluu kautta tekstin kaikuvalla Zyskowiczille. Visuaalinen havainnoitsija seuraa Zyskowiczia kunnioittavalta etäisyydeltä ja hänen esiintymistään myötäillen. Visuaaliset leikkaukset sutattuihin kuviin luovat puolestaan videoon kolmannen kertovan tason. Niiden kerronnallinen lähde ei ole selvä. Videolla näkyvä Zyskowicz ei niihin reagoi tai tunnu olevan niistä tietoinen. Jos liikkuisimme fiktion alueella, kuvien voisi elokuvakerronnan konventioiden mukaisesti olettaa liukuvan päähenkilön sisäisen todellisuuden kuvaukseen. Tässä tekstin faktatekstin konventioihin sitoutuva tyyli rikkoutuukin rajusti ja kuvat tuntuvat esittävän meille puhuvan Zyskowiczin ajatusmaailmaa jonkinlaisessa primitiivimuodossaan: Ossi Nyman on sika, Ossi Nyman on rosvo.

BenTV osallistuu räväkällä kannanotollaan moraalisesti oikeanlaista työttömyyttä koskevan hallitsevan kertomuksen rakentamiseen. Tästä normista poikkeava Nyman on Zyskowiczille eläin tai järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolinen roisto. Tyyllisesti fiktion ja faktan välimailloilla seikkailevan alkunsa jälkeen video palaa faktatyyliin ja poliittiseen puheeseen. Zyskowicz etsii yhteiskunnallista ratkaisua Ossi Nymanin kaltaisten saamiseksi kuriin ja selvittää vastikkeellisen sosiaalituen etuja. Näin *Helsingin Sanomien* kertomasta Ossi Nymanin tarinasta tulee poliitikolle käyttökelpoinen varoittava esimerkki.

”Nämä ossit”

Siirryn lopuksi tarkastelemaan poliitikon vlogiakin epävirallisempaa keskustelupalstaa eli Vauva.fi-foorumia. Vauva.fi on yksi Suomen suurimmista keskustelufoorumeista, jonka keskustelut liikkuvat nimestään huolimatta mitä erilaisimmissa yhteiskunnallisissa tai muiden elämänalueiden ilmiöissä. Foorumilla kirjoitetaan nimettömänä ”vierailijana” tai nimimerkillä. Ossi Nymanista kertova lehtijuttu kirvoitti keskustelupalstalla erittäin pitkän ja polveilevan

viestiketjun. Ketju alkaa ”vierailijan” aloittamalla viestillä, jossa on suoria sitaatteja *Helsingin Sanomien* jutusta ilman saatetta tai kysymystä. Neljän vuorokauden sisään keskusteluun oli tullut yli 500 kommenttia. Kaikkia kommentteja ei luonnollisestikaan voida analysoida tässä, mutta poimin satojen kommenttien joukosta esiin joitakin kiinnostavia esimerkkejä, jotka myös edustavat keskustelussa toistuvia puhetapoja.

Suurin osa ketjun kommentteista on syvästi närkästyneitä ja loukkaantuneita tai uhkaavia ja vihaisia. Tapaus Ossi Nymanin synnyttämä emotionaalinen rekisteri on pääosin negatiivinen, vaikka joitain puolustavia puheenvuoroja löytyy. Keskustelussa yllättävää on aiheen herättämien tunteiden vahvuus. Vauva.fi-palsta on oivallinen kohde tarkastella sitä, mitä mediatutkija Barry Richards (2010, 300–302) nimittää emotionaaliseksi julkiseksi tilaksi (emotional public sphere). Emotionaalinen julkinen tila viittaa julkisen poliittisen keskustelun emotionaaliseen puoleen, joka Richardsin mukaan on minkä tahansa demokraattisen poliittisen järjestelmän ytimessä. Julkisilla suurten ihmismassojen kokemilla tunteilla onkin valtavasti poliittista voimaa. Esimerkiksi vaaleissa pelataan pitkälti tunteilla. (Mt.) Kaikissa tässä artikkelissa tarkastelluissa teksteissä on kyse tunteista, sillä tunteet ovat erottamaton osa mitä tahansa yhteiskunnallista keskustelua. Kokemuksia välittävät kertomukset ovat oivallista kasvuvalustaa erilaisille tunteille. Vauva.fi-keskusteluissa esiintyvät emootiot voidaankin katsoa pitkälti emotionaaliseksi purkauksiksi suhteessa *Helsingin Sanomien* henkilöjuttuun ja Nymanin elämäntarinaa vastakertomuksena.

”[S]e on ihmisoikeusloukkaus, että monet muut joutuu käymään töissä, että ossien tuet pystyttäisiin maksamaan.” (Vauva.fi 13.10.2017 klo 8:47) kirjoittaa anonyymi keskustelija viestiketjussa. Vihainen lausuma kaiuttaa ironisesti *Helsingin Sanomien* otsikon Ossi Nyman-sitaattia työvoimatoimistosta ihmisoikeusloukkauksena. Tämänkaltaiset kommentit ovat kiinnostava osoitus siitä, miten hallitsevat kertomukset ja vastakertomukset liikkuvat ja toisiintuvat todellisen maailman jokapäiväisissä keskustelutilanteissa (vrt. Bamberg 2004, 363). Suurimmassa osassa puheenvuoroja ollaan närkästyneitä Nymanin kertomuksesta ja nämä puheenvuorot tarkastelevat ihan samaa asiaa, jota Nymanin romaanissa edellä esittämälläni tavalla käsitellään: yhteiskunnan tulonmuodostusta.

Helsingin Sanomien henkilöjuttu herätti kohun, koska se tarjoili lukevalle yleisölle yksilön kertomuksen tahallisuudesta työnvälttelystä. Tällaiselle yksilökerptomukselle on tyypillistä, että se muuttuu esimerkilliseksi kertomukseksi, jonka oletetaan kantavan sisällään merkityksiä tietyn ryhmän toiminnasta. Yksilön tarinasta syntyy näin yleistettävissä oleva tarina. Juuri näin käy Ossi Nymanille. Tarkastellaan tästä esimerkkinä tarinan yleistymisestä seuraavaa puheenvuoroa keskusteluketjussa:

Miksi osseilla on vain *oikeuksia*, ja muilla vain *velvollisuuksia*? Miksi ossit saavat *oikeutenaan* pummata naisilta, yhteiskunnalta, sinulta ja minulta?

Ossihan mitä ilmeisimmin kykenisi johonkin bulkkiduuniin, jos kerran kirjaakin osaa kirjoittaa, mutta ei itse halua. (Vauva.fi, 14.10.2017 klo 14.00.)

Kommentista huomataan, ettei ”Ossi” tai ”ossi” viittaa enää niinkään esikoiskirjailija Ossi Nymaniin vaan Ossista on tullut osin yleisnimi kaikille Suomessa työtä vältteleville. Viestiketjussa muutoutuukin hämmästyttävän nopeasti puhumisen tapa, jossa Nymanin sukunimi katoaa ja jokainen keskustelija puhuu joko Ossista tai osseista. Ossit kasvavat hetkeksi työtä vieroksuviien kasvottomaksi laumaksi. Toisaalta ”Ossia” saatetaan puhutella tuttavallisesti suoraan: ”Pyri Ossi eduskuntaan. Siellä voi veltoilla ja lusmuta 4v kerrallaan ja paljon parempi korvaus.” (Vauva.fi, 13.10.2017 klo 9.08). Tässä kommunikatiotilanne on kiinnostava. Ossi Nymanin ei oleteta olevan läsnä keskustelussa, mutta silti häntä puhutellaan. Puhuttelu onkin todellisuudessa suunnattu muille keskustelijoille ja sen tarkoituksena on rinnastaa ”ossit” ja poliitikot. Molemmat ovat anonyymien vierailijain mukaan ”veltoja” ja ”lusmuja”, poliitikot vielä osseja räikeämmin. Keskusteluketjua halkookin kauttaaltaan paitsi työttömiin myös herroihin kohdistuva viha. Aivan erityistä vihaa synnyttää ”tämän Ossin” kirjailijuus.

Jos Ossi asuu omavaraistaloudessa eikä nosta senttiäkään mitään tuki, niin no problem. Mutta jos hän asettuu Saarioisten äitien yläpuolelle ja kuvittelee, ettei hänen Suurena Kirjailijana tarvitse tehdä sellaisia paskatöitä saati istua lähikaupan kassalla viittä vaille yhdeksän illalla, kun Ossi tulee ostamaan keskioluensa, joiden eteen lukemattomat ihmiset ovat tehneet paskapalkalla töitä, niin eipä riitä ymmärrystä Ossille. (Vauva.fi, 13.10.2017 klo 11.43.)

Tässä toisiinsa rinnastuvat kunniallisen työtätekevän kansalaisen ja röyhkeästi työtä vieroksuvan ideologisesti työttömän elämät. Kirjoittaja hyödyntää varsin kaunokirjallista kertovaa rekisteriä kuvatessaan fiktiivisen tilanteen, jossa ”Ossi” tulee röyhkeästi viisi minuuttia ennen sulkemisaikaa ostamaan olutta rahoilla, joita hän ei ansaitse. Ilmaus ”Saarioisten äidit” viittaa ruokavalmistaja Saarioisen mainokseen äitien tekemästä ruoasta mutta viittaa samalla naisten tekemään tärkeään työhön, jonkinlaisiin maan äiteihin. Saavuttaakseen suurimman emotionaalisen vaikuttavuuden kirjoittaja maalaa elävän vastakainasettelun pienipalkkaisen naisen ja äidin sekä kaljaa myöhäisellä ostavan kirjailijan välille.

Kun kaikkia edellä analysoimiani tekstejä verrataan toisiinsa, huomataan, että itse asiassa tällainen vertailu tai rinnastus on kaikille keskeinen merkitysten tuottamisen strategia. Romanissa *Röyhkeys* minäkertojan ajatusten kautta vertaillaan monitasoisesti tahallisesti työttömän päähenkilön suhdetta sekä työtätekeviin että muihin työttömiin. *Helsingin Sanomien* lehtijutussa Nymanin ”ideologinen työttömyys” rinnastetaan työteliään yksinhuoltajaäidin elämäntarinaa hiukan samalla tavalla kuin Vauva.fi-keskustelijan rinnastuksessa

”Saarioisten äiteihin”. BenTV:ssä Nyman rinnastuu puolestaan työpaikallaan oleilevaan poliitikkoon ja kaikkiin työssä käyviin, joihin verrattuna hänet esittää sikana ja rosvona.

Tällainen rinnastaminen tuntuisi perustelevan hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen kategorioiden käyttöä tapaus Ossi Nymanin kaltaisen kertomuskamppailun jäsentäjänä. Toisaalta näistä vertailuasetelmista myös huomataan, että hallitsevan kertomuksen ja vastakertomusten paikantaminen on lopultakin hankalaa. Vertailuna valitulle työttömyydelle toimii tarkastelemisani teksteissä sekä oikeanlainen työttömyys, että oikeanlainen työssäkäynti. Tulisiko molemmat mieltää hallitseviksi kertomuksiksi? Erityisen ongelmallista on hallitsevien kertomusten paikantaminen. Kertomuksen määritelmä edellyttää jonkinlaista kerrotuksi tulemistä, välitteisyyttä. Vaikka artikkelini alussa pohdin normatiivisesti oikeanlaisen työttömän tarinaa myös esimerkkien avulla, mielletään hallitseva kertomus useimmiten kuitenkin abstraktiksi mallikertomukseksi. Tällöin hallitseva kertomus tulee paradoksisesti näkyviin erityisesti vastakertomusten kautta. Matti Hyvärinen (2017) on korostanut erityisesti kerrottavuutta ongelmallisena asiana hallitsevien kertomusten paikantamisessa. Hallitsevan kertomuksen ollessa normatiivinen kertomus on sen kerrottavuus väistämättä heikko. (Mt.) Kuten edellä erittelemäni kertomuskamppailu osoittaa, kertomus Ossi Nymanista ”ideologisesti työttömänä” herättää valtavan emotionaalisen responssin juuri norminvastaisuudessaan. Hallitsevat kertomukset ovat näkymättömiä ja tylsiä tullakseen todellisuudessa kerrotuksi ja näin niiden olemassa olon todistaminen on hankalaa.

Lopuksi

Ossi Nymanin romaani *Röyhkeys* kertoo tarinan tarkoituksella työttömästä miehestä, josta tulee lopulta kirjailija. Tapaus Ossi Nymanin ympärillä käydyssä keskustelussa romaanin sisältö ei ole juurikaan puhuttanut, mutta sen olemassaolo on kuitenkin muodostunut tärkeäksi todistuskappaleeksi julkisen keskustelun oikeudenkäynnissä Ossi Nymanin rikkomuksia vastaan. Nymanin puolustajat ovat huomauttaneet, ettei Nyman itseasiassa ole ollut työtön lainkaan – hänhän on tehnyt tuottavaa työtä eli julkaissut kirjan. Toisaalta juuri kirjan kirjoittaminen nostaa Nymanin nöyrän köyhän roolista epäilyksiä herättävän ja esikoisromaanin nimen mukaisesti röyhkeän kirjailijaeliitin joukkoon. Tällaiseen luentaan myös itse teos antaisi oivalliset eväät, mutta harvat aiheen ympärillä keskustelleet todellisuudessa tarttuivat kirjaan. Sen sijaan kirjan ja sen kirjoittajan ympärille kehkeytyi nopeasti lukuisten tekstien neuvottelu oikeanlaisesta työttömyydestä.

Olen tukeutunut hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteisiin analysoidessani tapaus Ossi Nymanin ympärillä käytyä kertomuskamppailua oikeanlaisesta kertomuksesta työttömänä olemisesta. Käsitemäntä käyttö ana-

lyysissä on haastavaa, sillä hallitsevia kertomuksia on lopulta hankalaa tunnistaa, koska ne tulevat näkyviksi paradoksaalisesti vastakertomusten kautta. Käsittelemäni Ossi Nymanin tarina on oivallinen esimerkki vastakertomuksesta, joka paljastaa olemassa olevan hallitsevan kertomuksen työttömästä yksilöstä ja tämän hyveellisestä pyrkimyksestä työtätekeväksi. Tässä piilee hallitsevan kertomuksen ja vastakertomuksen käsitteiden kiinnostavuus ja käyttökelpoisuus. Kuten Michael Bamberg (2004, 361) esittää, vastakertomusten tarkastelu tarjoaa konkreettisia sovellusmahdollisuuksia ja avaa jopa mahdollisuuden emansipatoriseen luentaan. Tietenkin vastakertomukset jo itsessään ovat usein emansipatorisia ja hallitsevia kertomuksia tietoisesti purkavia. Hyvä esimerkki tällaisesta tekstistä on edellä analysoimani Nymanin romaani, joka purkaa temaatteisesti monia työhön ja työttömyyteen liittyviä käsitteitä. *Helsingin sanomien* lehtijuttu Ossi Nymanista luottaa puolestaan omassa vastakertomuksessaan vastakertomuksen suureen kerrottavuuteen. Jutun eetos ei nähdäkseni ole purkavassa suhteessa hallitsevaan kertomukseen työttömyydestä vaan se ennemminkin hyväksikäyttää hallitsevan kertomuksen normatiivisuutta herättääkseen kohua. BenTV ja Vauva-fi-keskustelu puolestaan puolustavat enimmäkseen hallitsevaa kertomusta työttömyydestä tuomitsemalla erilaisin edellä eritellyin värikkäin keinoin Nymanin henkilön ja tämän kirjailijuuden.

Kuten kriitikko Antti Majander (2017) huomauttaa, Ossi Nymanin esikoisromaanin nimen röyhkeys ei esiinny itse romaanissa kertaakaan. Romaanin arvoituksellinen nimi asettaa tulkitsijalleen kysymyksen: kuka lopulta romaanin maailmassa edustaa röyhkeyttä. Itseäni romaanin nimi houkuttelee lopulta arvioimaan koko Nymanin ympärillä käytyä debattia röyhkeyden tulokulmasta. Siinä missä *Helsingin Sanomien* juttu tematisoi Ossi Nymanin elämän tämän kuvaaman romaanin kautta, voitaisiin romaanin teemat yhtä hyvin ulottaa romaanista myös sen ympärillä kehittyviin toisiin teksteihin, joita olen edellä analysoinut. Romaanin pohtimia röyhkeyden ilmentymiä ovat toisaalta työstä kieltäytyvä työtön, mutta toisaalta työhön naurettavinkin keinoin pakottava yhteiskunta. *Helsingin Sanomien* jutun, Ben Zyskoviczin videoblogin tai Vauva.fi-keskustelijoiden mielestä röyhkeyttä edustaa työtä välttelevä esikoiskirjailija Ossi Nyman. Röyhkeäksi näissä kaikissa teksteissä muuttuu myös koko kirjallinen eliitti, jota jo Nymanin oman romaanin viimeisen jakson röyhkeä kirjailijajahmo edustaa.

Edellä analysoimani tekstit osoittavat, että nykymuotoisessa mediaympäristössä käytävässä kertomuskamppailussa kaikki aseet ovat sallittuja. Lopultakin romaanin nimi tuntuukin ennakoivan koko sitä seuraavan keskustelun luonteen. Eivätkö lopulta kaikkein röyhkeimpiä ole sanoja haastateltavan suuhun laittava sanomalehti, lehtijutun perusteella työttömän työttömyysetuuden katkaiseva TE-toimisto, siaksi nimittelevä poliitikko tai herravihainen netti-keskustelijoiden joukko, jolle yksilön elämäntarina on yhtäkkiä vapaata riistaa kamppailtaessa siitä, millainen on hyväksyttävä työttömän tarina?

Aineisto

- BenTV 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=THli6q2fv8> (tieto haettu 11.11.2017).
- Nyman, Ossi 2017. *Röyhkeys*. Helsinki: Teos.
- Riikonen, Jose 2017. Ossi Nyman ei tee töitä ja sanoo, että työvoimatoimisto on ihmisoikeusloukkaus – näin ”ideologisesti työtön” taktikoi itselleen yhteiskunnan tuet. *Helsingin Sanomat* 14.10.2017. <https://www.hs.fi/paivanlehti/14102017/art-2000005405564.html> (tieto haettu 11.11.2017).
- Vauva.fi 2017. <https://www.vauva.fi/keskustelu/2997856/hs-ossi-nyman-ei-tee-toita-ja-sanoo-etta-tyovoimatoimisto-ihmisoikeusloukkaus> (tieto haettu 11.11.2017).

Kirjallisuus

- Ahola, Jenni 8.10.2013. Kun sossun tuki riittää. *Tuima.fi*. <http://tuima.fi/kun-sossun-tuki-riittaa-2/> (tieto haettu 11.11.2017).
- Andrews, Molly 2004a. Opening to the Original Contributors. Counter-Narratives and their Power to Oppose. Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.), *Considering Counter Narratives. Narrating, Resisting, Making Sense*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1–6.
- Andrews, Molly 2004b. Memories of Mother. Counter Narratives of Early Maternal Influence. Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.), *Considering Counter Narratives. Narrating, Resisting, Making Sense*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 7–26. <https://doi.org/10.1075/sin.4.03and>
- Bamberg, Michael 2004. Considering Counter Narratives. Michael Bamberg & Molly Andrews (toim.), *Considering Counter Narratives. Narrating, Resisting, Making Sense*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 351–372. <https://doi.org/10.1075/sin.4.43bam>
- Bamberg, Michael 2005. Master narrative. David Herman, Manfred Jahn & Marie-Laure Ryan (toim.), *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. London & New York: Routledge, 287–288.
- Brockmeier, Jens 2013. Fact and Fiction. Exploring the Narrative Mind. Matti Hyvärinen, Mari Hatavara & Lars-Christer Hydén (toim.), *The Travelling Concepts of Narrative*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 121–140.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta 2017. <http://stm.fi/documents/1271139/4693737/Ty%C3%B6tt%C3%B6myysturvan+aktiivimalli+lausuntoversi+HE+ty%C3%B6tt%C3%B6myysturvalain+muuttamisesta.pdf/d6eeca7-85df-444d-8d4f-4560bcdba38e> (tieto haettu 11.11.2017).
- Hatavara, Mari & Jarmila Mildorf 2017a. Hybrid Fictionality and Vicarious Narrative Experience. *Narrative* 25 (1), 65–82. <https://doi.org/10.1353/nar.2017.0004>
- Hatavara, Mari & Jarmila Mildorf 2017b. Fictionality, Narrative Modes and Vicarious Storytelling. *Style* 51 (3), 391–408. <https://doi.org/10.5325/style.51.3.0391>
- Hyvärinen, Matti 2017. A Doctor’s Story: Counter Narrative and Tellability. Esitelmä konferenssissa Narrative and Well-being. Tampereen yliopisto 19–20.10.2017.
- Koivisto, Päivi 2011. *Elämästä autofiktioksi. Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Punainen erokirja*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27342/elamasta.pdf?sequence=1> (tieto haettu 11.11.2017).
- Lassila-Merisalo, Maija 2009. *Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Lehtimäki, Markku 2000. Faktuaalisen narratiivin etiikka ja poetiikka. Esimerkkinä Norman Mailerin ei-fiktiivinen romaani *The Executioners's Song*. Mika Hallila & Tellervo Krogerus (toim.), *Rajatapauksia. Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 53. Helsinki: SKS.
- Majander, Antti 2017. Työläisromaani uudistui. Ossi Nymanin debyyttiromaanissa työtön ei enää edes halua duunia. *Helsingin Sanomat* 24.9.2017. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005380321.html> (tieto haettu 11.11.2017).
- Meretoja, Hanna 2014. *The Narrative Turn in Fiction and Theory. The Crisis and Return of Storytelling from Robbe-Grillet to Tournier*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Richards, Barry 2010. News and the Emotional Public Sphere. Stuart Allan (toim.), *The Routledge Companion to News and Journalism*, London & New York: Routledge, 301–311.
- Tarinoita työttömyydestä 2017. <https://worklessnotworthless.wordpress.com/tietoja/> (tieto haettu 11.11.2017).